

Knikkend nagelkruid: drie kanttekeningen

In *Planten 14* staat een lezenswaardig verhaal over Knikkend nagelkruid (*Geum rivale*), waarbij ik drie kanttekeningen wil maken. Er wordt gesproken over vier populaties die een natuurlijke oorsprong hebben: in het Ulvenhoutsebos en het Wijboschbroek, bij Middachten en in het Beekbergerwoud. Verder wordt gerept over een zeer kleine populatie nabij de Veluwemeerkust waarvan het sterke vermoeden bestaat dat deze een natuurlijke oorsprong heeft. Om met de laatste te beginnen: wat is ‘zeer klein’?

Er komen verscheidene groepen en losse pollen voor (meer dus dan de ene groep in het Beekbergerwoud). Ze staan over een afstand van ruim 100 m (net als bij Middachten). De soort is uit dit gebied bekend sinds 1910 (uit het Wijboschbroek pas sinds 1953). De historische gegevens geven dus géén reden om te vermoeden dat deze populatie géén natuurlijke oorsprong zou hebben. Wie zou ruim een eeuw geleden op zo’n afgelegen plek Knikkend nagelkruid gaan aanplanten?

Anders is het gesteld met de huidige populatie in het Beekbergerwoud. De laatste particuliere bezitter van het huidige reservaat van Natuurmonumenten, Mej. C. van Spreekens, is in 1971 geïnterviewd door Martin Heinen. Daarbij kwam aan het licht dat zij een reeks van plantensoorten in haar terrein heeft aangeplant of uitgezaaid. Sommige daarvan, bijvoorbeeld Gevlekte aronskelk (*Arum maculatum*), zijn uit het Woudgebied niet van vroeger bekend. Andere door haar ingevoerde planten waren wel vóór de sloop in het Woud gevonden, te weten de moerasplanten Slangenwortel (*Calla palustris*) en Grote boterbloem (*Ranunculus lingua*) en de bosplanten Gele dovenetel (*Lamium galeobdolon*) en Knikkend nagelkruid. Bij de laatste soort rept Heinen over aanplant

van buitenlands materiaal, al is niet duidelijk waar dit precies is gedaan en door wie.

Na de vernietiging van het Woud hebben Gele dovenetel en Knikkend nagelkruid lang standgehouden, de eerste minstens tot 1933 (IVON-streeplijst van Th. Weevers) en de tweede tot in de tweede helft van de 20ste eeuw (Van Lohuizen 1980, p. 83). Maar of de huidige populaties van deze soorten teruggaan op de omvangrijke 19de-eeuwse populaties, is onzeker. Om hierover duidelijkheid te krijgen moet het rijke herbariummateriaal van Knikkend nagelkruid (verzameld 1834-1959) en Gele dovenetel (verzameld 1834-1885) op DNA worden onderzocht en vergeleken met de tegenwoordige populatie van beide soorten in het Woud. Hierbij kan nog worden aangetekend dat Gele dovenetel behoort tot de naaste begeleiders van Knikkend nagelkruid op haar enige nu bestaande groeiplaats in het Woud.

Tenslotte wordt in *Planten 14* gemeld dat Knikkend nagelkruid is geïntroduceerd in de Motketel bij Vaassen. Uit dit terrein is echter geen oudere melding bekend. Er staan of stonden wel enkele plantensoorten van overeenkomstige omstandigheden. Zo vond ik er omstreeks 1970 vrij veel Boswederik, een plant die

Herbariummateriaal van Knikkend nagelkruid uit het Beekbergerwoud. Bron: Naturalis.

ook overvloedig in het vroegere Beekbergerwoud groeide. Maar bij Knikkend nagelkruid in de Motketel betreft het een nieuwe introductie, zonder ‘her-’.

Behalve aan onderstaande bronnen zijn deze gegevens ontleend aan het archief van de Atlas van de Nederlandse Flora (nu in Naturalis), het zoekstelsel ‘Brahms’ van Naturalis en aan eigen waarnemingen.

Tekst: Eddy Weeda, Zwolle, oud-werknemer Rijksherbarium en FLORON

Bronnen

- Heinen, M.A., 1981. Een floristisch en vegetatiekundig onderzoek van het voormalige Beekbergerwoud. Stageverslag Rijks Middelbare Tuinbouwschool, Utrecht / Regionale

Knikkend nagelkruid.
Bron: Flora Batava (1846).

- Milieuraad Oost-Veluwe, Apeldoorn, 40 pp.
- Van den Berg, L.J. & B.H. te Linde, 2016. Florakartering Beekbergerwoud 2015. Stichting Berglinde, in opdracht van Natuurmonumenten Gelderland, 111 pp.
- Van Lohuizen, H., 1980. Het Beekber-

gerwoud. De geschiedenis van een verloren oerwoud. Oudheidkundige Vereniging 'De Marke', Eerbeek, 88 pp.

- Vergeer, Ph., J. Bouwman & S. van der Meer, 2021. Herstel Knikkend nagelkruid. Planten 14: 18-20.

Reactie auteurs

De auteurs willen Eddy Weeda graag bedanken voor zijn uitgebreide reactie op het artikel en willen ook kort op de aangedragen punten reageren.

1 Wij zijn het met de heer Weeda eens dat er momenteel geen reden is om aan te nemen dat de populatie langs de Veluwemeerkust geen natuurlijke oorsprong heeft. Genetische screening op een zeer beperkt aantal individuen duidt ook op verwantschap met Nederlandse en Duitse populaties.

2 Wat betreft mogelijke inmenging van buitenlands materiaal in het Beekbergerwoud: genetisch onderzoek toont een zeer hoge verwantschap met populatie Middachten en enige verwantschap met net over de grens gelegen Duitse populaties. Het is op basis van de genetische analyse niet mogelijk te bepalen of deze Duitse invloeden door aanplant of via natuurlijke verspreiding zijn ontstaan.

3 Veel historische groeiplaatsen van Knikkend nagelkruid zijn niet geschikt meer voor herintroductie omdat ze onherstelbaar zijn veranderd. Vandaar dat er binnen het project gezocht is naar een geschikte locatie binnen het historische verspreidingsgebied in ruime zin. De Motketel bij Vaassen ligt 10 km van een historische groeiplaats die onder een woonwijk van Apeldoorn is verdwenen. Het is, gezien de zeer geschikte standplaatscondities, zelfs mogelijk dat de soort hier vroeger ook heeft gestaan.

**Tekst: Philippine Vergeer¹,
Jaap Bouwman² & Sascha
van der Meer³**

¹ WUR

² Bosgroep Midden Nederland

³ FLORON

Nieuwe standaardlijst van de Nederlandse flora verschenen

Vorig jaar verscheen de nieuwe Heukels' Flora en in samenhang daarmee is nu ook een nieuwe Standaardlijst van de Nederlandse flora verschenen. De standaardlijst wordt al sinds 1971 uitgegeven en bevat de namen van soorten die (anno) nu als natuurlijk deel van onze flora worden gezien; bestaande uit oorspronkelijk inheemse (ijkjaar 1830) en sindsdien ingeburgerde soorten. De lijst wordt gebruikt als basis voor soortkarteringen, monitoring en de Rode Lijst. De nieuwe lijst bevat 1666 taxa, 130 meer dan de vorige uit

2003. Het zijn de soorten die een ervaren florist moet kunnen onderscheiden. Niet op de lijst staan de talloze soorten, inmiddels ruim 5000, die incidenteel in het wild worden aangetroffen, maar daar alleen tijdelijk optreden en (vooralsnog) niet blijvend zijn. Zo zijn er ruim 1000 soorten als graan- of woladventief gevonden, die na 1980 niet meer zijn gemeld. Ook ontbreken kruisingen en microsoorten (o.a. bramen, paardenbloemen) omdat deze niet op een gestandaardiseerde manier gemonitord kunnen worden.

Behalve de namen, zijn ook de herkomst van ingeburgerde soorten, inburgeringsperiode en de kilometerhokfrequentieklasse (KFK) geactualiseerd. De nieuwe standaardlijst is te downloaden van de FLORON-website voor gebruik in andere systemen.

Tekst: Laurens Sparrius

Bron:

Duistermaat, H., L.B. Sparrius & T. Denters (2021) Standaardlijst van de Nederlandse flora 2020. Gorteria 43.